

Amatör Futbol Oyuncularının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*

Ramazan TOPUZ¹

Ahmet SANIOĞLU²

H. Salim Çağlayan

* Bu çalışma Ramazan Topuz'a ait aynı isimli Yüksek Lisans Tezi'nden özetlenmiştir.

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

² Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Konya.

ÖZET

Bu araştırma, amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini, 2007–2008 futbol sezonunda Konya İli'ndeki 1.Amatör Küme Süper Grup'ta ve 1.Amatör Küme A ve B Grubu'nda mücadele eden takımlardan tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 13 takımın 223 amatör futbolcusu oluşturmuştur.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak İpek İlter (Kiper) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Envanteri” (Kiper, 1984) ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, yapılan normallik sınavına göre üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için tek yönlü varyans analizi; tek yönlü varyans analiz sonucu anlamlı bulunan farklılıkların kaynağını belirlemek üzere, varyansların homojen olmasından dolayı Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda, futbolcuların genel olarak saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğu; futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının yaş, oynadıkları mevki, eğitim düzeyleri ve ailelerinin gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; futbolcuların saldırganlık envanterine ait atılganlık alt boyut puan ortalamalarının lisanlı olarak futbol oynadıkları süre değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Futbol, saldırganlık, amatörlük.

The Researching of the Aggressiveness Level of Amateur Football Players

ABSTRACT

This research aimed to study the level of aggressiveness of the amateur footballers. The sample of this research includes 223 amateur football players from 13 teams chosen from first Amateur League Super Group and first Amateur League A and B groups by coincidental sample in Konya in 2007 – 2008 seasons.

In this research, as means of collecting datum; “Aggressiveness Inventory” developed by İpek İlter (Kiper, 1984) and personal information form developed by the researcher are used. In the analysis of the datum, for binary league comparison according to normal test, for comparison of three or more league a one way variation analysis is used; to determine the source of differences that regarded meaningful by the result of one way variation analysis, because the variations are homogeneous, Tukey HSD multiple comparison test is used. In this research, the level of being meaningful is regarded as 0.05.

At the conclusion of the research; Aggressiveness level of footballers is usually at the middle level; the point average belonging to inferior dimension and total of the aggressiveness of footballers were not found significant differences at the meaningful level according to the varieties of their age, their position, their educational level, their parents income; it is determined that boldness aggressiveness inferior dimension point average differs at the meaningful level according to the period they play.

Key words: Football, aggressiveness, amateurism.

Giriş

Farklı psikolojik ekoller tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmış olsa da tüm ekollerin birleştiği nokta, insan doğasında saldırganlık güdüsünün var olduğudur. Saldırganlık, hoş olmayan bir uyarının ortaya çıkma olasılığının sıfırdan daha büyük olması durumunda canlı bir hedefe yöneltilen davranıştır (1). Başka bir tanım, saldırganlığı canlı bir organizmaya dolaylı veya dolaysız olarak zarar vermeyi amaçlayan davranış olarak tanımlamaktadır (2). Baron ve Richardson (1994)'a göre

saldırganlık(3); “canlı bir varlığa zarar verme ya da incitme amacıyla yöneltilen, canlının da bundan kaçındığı davranış şekli”dir. Tiryaki (2000) ise saldırganlığı (4), “karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı, ağrı verici davranış biçimi” olarak tanımlamakta ve saldırgan davranışların amaca yönelik davranışlar olduklarını ve bir kişiye, gruba ya da topluma yönelik olabileceğini belirterek, bu tür davranışlarla karşılaşan kişilerde ya kaçınma

davranışı ya da benzer davranışlarla karşı koyma davranışı görüleceğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak; saldırganlık, “kişinin bilinçli ve kasıtlı şekilde, sosyal çevresine zarar vermek, onları kontrol etmek, üzerlerinde egemenlik kurmak gibi fiziksel ve duygusal hedefler içeren, düzenlenmiş, sürekliliği olan eğilim” olarak tanımlanabilir.

Futbol ise sürprizlere açık yanıyla, dinamizmiyle, sihriyle her dönem kitlelerin ilgisini üzerinde toplamayı başaran alan olma özelliğini korumaktadır. Mahalle maçı da, Avrupa çapında bir maçta olsa, kazanmak taraftarı irrasyonel ölçülerde coşturur. Her ülkede, her rejimde, her zamanda futbolun coşkulu yanı inkar edilemez (5).

Futbol; yalnızca kitlelerin ilgisini üzerinde toplamayı başarmamış, aynı zamanda da bir çok sektörü etkileyen bir sanayi kuruluşu haline gelmiştir. Özellikle tekstil, inşaat, turizm, sağlık, eğitim, gıda ve medya olmak üzere bütün sektörleri etkileyen spor ve futbol, çağımızın bacasız sanayilerinin en önünde gelmektedir. Sınır tanımaz ilişkileriyle ülkelerin ekonomilerini, dostluk ve düşmanlıklarını bir anda oluşturan, genci, ihtiyarı, kadını, erkeği, dili, dini, ırkı ayırmayan, renk cümbüşünün her çeşidini içinde bulunduran futbol; musikinin, ritmin, modanın, ahengin yaşandığı tribünlerde, milyonların hem stres, hem de deşarj kaynağıdır (6).

Yukarıda da anlatıldığı gibi Futbol, bütün dünya da milyonlarca insan kitlelerinin yoğun ilgi gösterdiği bir spor branşı durumundadır. Bu ilgi ve yoğunluğun en büyük kısmını saha içinde etkileşim halinde bulunan futbolcular oluşturmaktadır. Sporcuların saha içindeki davranışları; seyircileri, televizyon karşısındaki milyonları doğrudan etkilemekte ve saldırgan davranışların model alınması, taklit edilmesi daha doğrusu öğrenilmesi için uygun ortamı hazırlamaktadır.

Bu bilgiler ışığında yapılan araştırmada; Konya ili amatör futbol takım oyuncularının saldırganlık düzeyleri incelenmiş, bugün toplumumuzda olumsuz yargı uyandıran saldırgan davranışların, sporcularda hangi düzeyde olduğunu belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmada saldırganlık, “yıkıcı saldırganlık”, “atılgnlık” ve “edilgen saldırganlık” olmak üzere üç boyutta incelenmiştir.

Yıkıcı saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlıkla eş anlamlı olarak düşünülmelidir.

Bireyin kendi çıkarlarını koruması için kaygıya kapılmadan duygularını açıkça anlatabilmesi ve başkalarının haklarını kabul ederek kendi hakkını kullanmasını sağlayan her davranış atılgnlık olarak tanımlanmaktadır.

Edilgen saldırganlık ise dolaylı bir saldırganlık türü olarak değerlendirilebilir ve eylemde bulunması gerekirken eylemde bulunmamanın neden olduğu zarar

verme olarak tanımlanır (7). Bu araştırmada, amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2007–2008 futbol sezonunda Konya İli’ndeki 1.Amatör Küme Süper Grup’ta ve 1.Amatör Küme A ve B Grubu’nda mücadele eden takımların futbolcuları oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemini ise 2007–2008 futbol sezonunda Konya İli’ndeki 1.Amatör Küme Süper Grup’ta ve 1.Amatör Küme A ve B Grubu’nda mücadele eden takımlardan tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen, 13 takımın 223 amatör futbolcusu oluşturmuştur. Örnekleme oluşturan takımların isimleri, yer aldıkları gruplar ve anketi cevaplayan futbolcu sayıları aşağıdaki şekildedir:

1. Amatör Küme Süper Grup: Beyşehir Belediye Spor (N=16), Telekomspor (N=18), Emniyet Gücü Spor (N=15), Muhasebe Gençlerspor (N=21), Medaş Tek Meramspor (N=17), Maliespor (N=19).

1. Amatör Küme A Grubu: Kadınhanı Belediye Spor (N=18), Tuzlukçu Belediye Spor (N=17), Kuluspor (N=19), Sarayönü Belediye Spor (N=11).

1. Amatör Küme B Grubu: Havzanspor (N=16), Demirspor (N=18) ve Araplarspor (N=18).

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak İpek İLTER (Kiper) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Envanteri” (8) ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Saldırganlık Envanteri

İpek İLTER (Kiper) (8) tarafından geliştirilen saldırganlık envanteri 30 maddeden oluşmakta ve üç alt testi içermektedir. Bunlar: yıkıcı saldırganlık, atılgnlık ve edilgen saldırganlıktır. Envanterde her bir alt test 10 soru ile belirlenmiştir.

Yıkıcı saldırganlıkla ilgili maddeler; 1, 2, 3, 13, 14, 15, 22, 23, 24, 29

Atılgnlıkla ilgili maddeler; 4, 5, 6, 10, 11, 12, 19, 20, 21, 28,

Edilgen saldırganlıkla ilgili maddeler ise 7, 8, 9, 16, 17, 18, 25, 26, 27, 30’dur.

Envanterde kullanılan materyal, soru formu ve yanıt kâğıdıdır. Sorular “bana hiç uymuyor=-3”, “bana biraz uymuyor=-2”, “bana uymuyor=-1”, “kararsızım=0”, “bana uyuyor=+1”, “bana biraz uyuyor=+2”, “bana çok uyuyor=+3”, arasında yanıtlanmayı içeren 7’li likert tipidir. Kuramsal olarak her bir alt testte, her soruya bana çok uyuyor şeklinde yanıt

veren denek +30, bana hiç uymuyor şeklinde yanıt veren denek ise -30 puan almaktadır. Ancak istatistiksel olarak eksi puanlar kullanılmayacağından dolayı ve sıfır sayısının da istatistiksel analizde sorun yaratacağı düşüncesiyle her toplam puana 31 sayısı ilave edilmiştir. Bu sayede her bir alt testten alınan puan 1, en yüksek puan 61 olmaktadır. Envanterin kendisinde olmamakla birlikte, her üç alt ölçeğin toplam puanlarından yola çıkılarak her denek için genel bir saldırganlık puanı da elde edilmiştir (7).

Bu araştırma için yapılan güvenilirlik çalışmasında envanterin “Yıkıcı Saldırganlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı .723; “Atılğanlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı .721 ve “Edilgen Saldırganlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı .715 olarak bulunmuştur. Envanterin tümüne ilişkin elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise .781 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

İstatistiksel analiz aşamasında şu işlemler gerçekleştirilmiştir:

Amatör futbolcuların kişisel özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır. Amatör futbolcuların saldırganlık alt boyutlarından ve toplamından elde edilen puanların belirlenmesinde \bar{X} ve Ss değerleri kullanılmıştır.

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için *tek yönlü varyans analizi (ANOVA)* kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucu anlamlı bulunan farklılıkların kaynağını belirlemek üzere, varyansların homojen olmasından dolayı *Tukey HSD* çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows 14.0 istatistik programında analiz edilmiş, manidarlığı 0.05 düzeyinde sınanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya Katılan Amatör Futbolcuların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırma grubunu oluşturan amatör futbolcuların %21,1’inin 15-17 yaş, %52’sinin 18-20 yaş, %14,8’inin 21-23 yaş, %7,6’sının 24-26 yaş, %4,5’inin ise 27 ve üstü yaş grubunda olduğu belirlenmiştir.

Sporcuların %44,8’inin 0-3 yıl, %32,7’sinin 3-6 yıl, %13’ünün 6-9 yıl, %9,4’ünün 9 yıl ve üzeri süredir futbol oynadıkları; %12,1’inin kaleci, %27,4’ünün defans, %35’inin orta saha, %25,6’sının ise forvet oyuncusu oldukları belirlenmiştir.

Futbolcuların %6,7’sinin ilköğretim, %80,3’ünün lise, %13’ünün üniversite mezunu oldukları; ailelerinin

%15,2’sinin 400 TL ve aşağısı, %20,6’sının 401-600 TL, %21,1’inin 601-900 TL, %24,7’sinin 901-1200 TL, %18,4’ünün ise 1201 TL ve üstü gelir düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir.

Ölçme Aracından Elde Edilen Verilere İlişkin Bulgular

Tablo 1’de görüldüğü üzere futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=35,94$, atılğanlık alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=41,36$, edilgen saldırganlık alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=30,17$ ve genel saldırganlık toplam puan ortalamaları $\bar{X}=107,47$ olarak bulunmuştur. Yapılan normallik sınavına göre futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve genel saldırganlık toplam puanlarına ait değerlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve parametrik testler uygulanmıştır.

Tablo 2’de futbolcuların saldırganlık alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının yaş değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını gösteren varyans analizi sonuçları görülmektedir. Bu sonuçlar, futbolcuların yaş değişkenlerine göre, yıkıcı saldırganlık ($F_{(218)}=0,638$; $p>0,05$), atılğanlık ($F_{(218)}=1,296$; $p>0,05$), edilgen saldırganlık ($F_{(218)}=1,108$; $p>0,05$) alt boyut puan ortalamalarındaki ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarındaki ($F_{(218)}=0,474$; $p>0,05$) farklılaşmanın 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermiştir ($p>0,05$).

Tablo 3’de sporcuların saldırganlık alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının lisanslı olarak futbol oynadıkları süre değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını gösteren varyans analizi sonuçları görülmektedir. Bu sonuçlar, sporcuların lisanslı olarak futbol oynadıkları süre değişkenlerine göre, yıkıcı saldırganlık ($F_{(219)}=2,295$; $p>0,05$), edilgen saldırganlık ($F_{(219)}=1,181$; $p>0,05$) alt boyut puan ortalamalarındaki ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarındaki ($F_{(219)}=0,663$; $p>0,05$) farklılaşmanın 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığını ($p>0,05$); atılğanlık alt boyut ($F_{(219)}=4,005$; $p>0,05$) puan ortalamalarındaki farklılaşmanın ise 0.05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermiştir ($p<0,05$). Atılğanlık alt boyut puan ortalamalarındaki farklılaşmanın kaynağını belirlemek için varyansların homojen olmasından dolayı ($L_F=0,314$; $p>0,05$), Tukey HSD testi kullanılmış ve 9 yıl ve üstü futbol oynayan sporcuların ($\bar{X}=48,19$), 0-3 yıl ($\bar{X}=40,56$), 3-6 yıl ($\bar{X}=40,83$) ve 6-9 yıl ($\bar{X}=40,55$) arası futbol oynayan sporculara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 1. Futbolcuların Saldırıcılık Alt Boyutları ve Toplam Puanlarına Ait Değerlerin Normallik Sınaması

	N	\bar{X}	Ss	Z	p	Min	Max	Envanterden Alınabilecek En Düşük ve Yüksek Puanlar
Yıkıcı Saldırıcılık	223	35,94	10,46	1,020	0,249	6	60	1-61
Atılıcılık	223	41,36	9,68	0,877	0,425	13	61	1-61
Edilgen Saldırıcılık	223	30,17	10,71	1,345	0,054	1	53	1-61
Genel Saldırıcılık	223	107,47	21,37	0,923	0,362	35	161	3-183

Tablo 2. Futbolcuların Yaş Değişkenlerine Göre Saldırıcılık Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Saldırıcılık	Yaş	N	\bar{X}	Ss	F	p
Yıkıcı Saldırıcılık	15-17 yaş	47	36,82	9,76	0,638	0,636
	18-20 yaş	116	36,37	10,87		
	21-23 yaş	33	34,81	10,20		
	24-26 yaş	17	35,17	9,38		
	27 yaş ve üstü	10	31,80	12,09		
Atılıcılık	15-17 yaş	47	39,82	9,51	1,296	0,273
	18-20 yaş	116	42,58	9,95		
	21-23 yaş	33	40,27	8,79		
	24-26 yaş	17	38,52	9,06		
	27 yaş ve üstü	10	42,90	10,49		
Edilgen Saldırıcılık	15-17 yaş	47	32,02	10,41	1,108	0,354
	18-20 yaş	116	29,35	11,02		
	21-23 yaş	33	31,78	10,55		
	24-26 yaş	17	30,00	8,75		
	27 yaş ve üstü	10	25,90	11,67		
Genel Saldırıcılık	15-17 yaş	47	108,68	19,44	0,474	0,755
	18-20 yaş	116	108,31	22,70		
	21-23 yaş	33	106,87	20,10		
	24-26 yaş	17	103,70	17,93		
	27 yaş ve üstü	10	100,60	25,36		

Tablo 3. Sporcuların Lisanslı Olarak Futbol Oynadıkları Süre Değişkenlerine Göre Saldırıcılık Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Tukey Testi Sonuçları

Saldırıcılık	Futbol Oynama Süresi	N	\bar{X}	Ss	F	p	Tukey
Yıkıcı Saldırıcılık	a 0-3 yıl	100	37,16	9,93	2,295	0,079	-
	b 3-6 yıl	73	34,32	10,66			
	c 6-9 yıl	29	38,27	10,15			
	d 9 yıl ve üstü	21	32,52	11,69			
Atılıcılık	a 0-3 yıl	100	40,56	9,58	4,005	0,008*	a-d b-d c-d
	b 3-6 yıl	73	40,83	9,73			
	c 6-9 yıl	29	40,55	9,19			
	d 9 yıl ve üstü	21	48,19	8,48			
Edilgen Saldırıcılık	a 0-3 yıl	100	31,29	9,82	1,181	0,318	-
	b 3-6 yıl	73	29,49	10,92			
	c 6-9 yıl	29	30,48	11,78			
	d 9 yıl ve üstü	21	26,76	12,34			
Genel Saldırıcılık	a 0-3 yıl	100	109,01	20,87	0,663	0,576	-
	b 3-6 yıl	73	104,65	19,82			
	c 6-9 yıl	29	109,31	23,01			
	d 9 yıl ve üstü	21	107,47	26,69			

*p<0.05

Tablo 4’de futbolcuların saldırganlık alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının oynadıkları mevkilere göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını gösteren varyans analizi sonuçları görülmektedir. Bu sonuçlar, futbolcuların oynadıkları mevkilere göre, yıkıcı saldırganlık ($F_{(219)}=0,189$; $p>0.05$), atılgnlık ($F_{(219)}=1,145$; $p>0.05$), edilgen saldırganlık ($F_{(219)}=0,106$; $p>0.05$) alt boyut puan ortalamalarındaki ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarındaki ($F_{(219)}=0,081$; $p>0.05$) farklılaşmanın 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermiştir ($p>0.05$).

Tablo 5’de futbolcuların saldırganlık alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını gösteren varyans analizi sonuçları görülmektedir. Bu sonuçlar, futbolcuların eğitim düzeylerine göre, yıkıcı saldırganlık ($F_{(220)}=0,438$; $p>0.05$), atılgnlık ($F_{(220)}=0,557$; $p>0.05$), edilgen saldırganlık ($F_{(220)}=0,674$; $p>0.05$) alt boyut puan ortalamalarındaki ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarındaki ($F_{(220)}=0,553$; $p>0.05$) farklılaşmanın 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermiştir ($p>0.05$).

Tablo 4. Futbolcuların Oynadıkları Mevkilere Göre Saldırganlık Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Saldırganlık	Oynadığınız Mevki	N	\bar{X}	Ss	F	p
Yıkıcı Saldırganlık	Kaleci	27	35,88	10,60	0,189	0,904
	Defans	61	35,83	10,87		
	Orta saha	78	35,42	11,18		
	Forvet	57	36,78	9,07		
Atılgnlık	Kaleci	27	41,44	8,78	1,145	0,332
	Defans	61	40,67	9,41		
	Orta saha	78	42,89	10,08		
	Forvet	57	39,98	9,75		
Edilgen Saldırganlık	Kaleci	27	30,59	9,72	0,106	0,957
	Defans	61	29,88	11,24		
	Orta saha	78	29,83	11,51		
	Forvet	57	30,73	9,62		
Genel Saldırganlık	Kaleci	27	107,92	21,31	0,081	0,970
	Defans	61	106,39	23,60		
	Orta saha	78	108,15	22,93		
	Forvet	57	107,50	16,67		

Tablo 5. Futbolcuların Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Saldırganlık	Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	Ss	F	p
Yıkıcı Saldırganlık	İlköğretim	15	34,13	13,50	0,438	0,646
	Lise	179	36,25	10,15		
	Üniversite	29	34,93	10,89		
Atılgnlık	İlköğretim	15	43,80	8,52	0,557	0,574
	Lise	179	41,27	9,22		
	Üniversite	29	40,65	12,73		
Edilgen Saldırganlık	İlköğretim	15	30,93	13,80	0,674	0,511
	Lise	179	30,45	10,25		
	Üniversite	29	28,03	11,88		
Genel Saldırganlık	İlköğretim	15	108,86	27,96	0,553	0,576
	Lise	179	107,98	20,43		
	Üniversite	29	103,62	23,66		

Tablo 6’da futbolcuların saldırganlık alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmış olduğunu gösteren varyans analizi sonuçları görülmektedir. Bu sonuçlar, futbolcuların ailelerinin gelir düzeylerine göre, yıkıcı saldırganlık ($F_{(218)}=1,957$; $p>0.05$), atılgenlik ($F_{(218)}=0,766$; $p>0.05$), edilgen saldırganlık ($F_{(218)}=0,971$; $p>0.05$) alt boyut puan ortalamalarındaki ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarındaki ($F_{(218)}=1,484$; $p>0.05$) farklılaşmanın 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermiştir ($p>0.05$).

TARTIŞMA

Amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan amatör futbolcuların büyük çoğunluğunun (%78,9) 18 ve üzeri yaş grubunda bulunduğunu, 0-6 yıldan beri futbol oynadıklarını (%77,5), orta saha oyuncularının oranlarının diğer mevki oyuncularına göre daha yüksek olduğunu (%35,0), eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu ve ailelerinin gelir seviyelerinin orta düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

Futbolcuların saldırganlık alt boyutlarından ve tamamından aldıkları puan ortalamaları; yıkıcı saldırganlık alt boyutunda $\bar{X}=35,94$, atılgenlik alt boyutunda $\bar{X}=41,36$, edilgen saldırganlık alt boyutunda $\bar{X}=30,17$ ve genel saldırganlık toplamında $\bar{X}=107,47$ olarak bulunmuştur (Tablo 1). Bu sonuçlara göre, genel olarak amatör futbolcuların saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 6. Futbolcuların Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Saldırganlık	Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	Ss	F	p
Yıkıcı Saldırganlık	400 TL ve aşağısı	34	33,35	10,16	1,957	0,102
	401-600 TL	46	36,43	11,44		
	601-900 TL	47	33,78	10,10		
	901-1200 TL	55	38,54	9,50		
	1201 TL ve üstü	41	36,51	10,72		
Atılgenlik	400 TL ve aşağısı	34	42,67	8,90	0,766	0,548
	401-600 TL	46	42,02	10,20		
	601-900 TL	47	40,48	9,66		
	901-1200 TL	55	42,14	9,44		
	1201 TL ve üstü	41	39,51	10,13		
Edilgen Saldırganlık	400 TL ve aşağısı	34	29,55	11,25	0,971	0,424
	401-600 TL	46	29,15	11,60		
	601-900 TL	47	28,42	11,49		
	901-1200 TL	55	32,00	9,35		
	1201 TL ve üstü	41	31,36	10,00		
Genel Saldırganlık	400 TL ve aşağısı	34	105,58	20,98	1,484	0,208
	401-600 TL	46	107,60	25,01		
	601-900 TL	47	102,70	21,25		
	901-1200 TL	55	112,69	18,51		
	1201 TL ve üstü	41	107,39	20,47		

Derwent (9) tarafından yapılan “lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi” isimli araştırmada, spor yapan ve futbol oynayan sporcuların yıkıcı saldırganlık alt boyutunda $\bar{X}=36,04$, atılgenlik alt boyutunda $\bar{X}=56,35$, edilgen saldırganlık alt boyutunda $\bar{X}=34,35$, genel saldırganlık toplamında $\bar{X}=126,75$ puan ortalamasına sahip oldukları bulunmuştur. Güner (7) ile Tutkun ve ark. (10) tarafından yapılan “takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi”

isimli araştırmalarda, futbol branşındaki sporcuların yıkıcı saldırganlık alt boyutunda $\bar{X}=27,42$, atılgenlik alt boyutunda $\bar{X}=36,52$ edilgen saldırganlık alt boyutunda $\bar{X}=22,00$, genel saldırganlık toplamında $\bar{X}=85,95$ puan ortalamasına sahip oldukları bulunmuştur. Aktaş ve ark. (11) tarafından yapılan araştırmada, profesyonel erkek basketbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyutunda $\bar{X}=27,51$, atılgenlik alt boyutunda $\bar{X}=45,87$, edilgen saldırganlık alt boyutunda $\bar{X}=25,14$, genel saldırganlık toplamında $\bar{X}=98,53$ puan ortalamasına sahip oldukları bulunmuştur. Bu çalışmalarda bulunan

değerlerin, araştırma bulgularına yakın olduğu görülmektedir.

Futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının yaş değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; 15-17, 18-20, 21-23, 24-26, 27 ve üstü yaş grubunda bulunan futbolcuların, saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 2).

Sonuç anlamlı çakmamasına rağmen tablo incelendiğinde, futbolcuların özellikle genel saldırganlık puanlarının yaş gruplarının büyümesine paralel olarak azaldığı gözlenmiştir. Futbolcuların yaşlarının büyümesine paralel olarak saldırganlık duygularını kontrol etmede daha başarılı olabileceklerini söyleyebiliriz.

Erşan ve Doğan (12) tarafından Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin yaşları ile yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç, araştırma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Sporcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının lisanslı olarak futbol oynadıkları süre değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 3'de incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, sporcuların yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının lisanslı olarak futbol oynadıkları süre değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; atılganlık alt boyut puan ortalamalarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Bu farklılaşmanın kaynağını belirlemek üzere atılganlık alt boyutunda varyansların homojen olmasından dolayı Tukey HSD testi kullanılmış ve 9 yıl ve üstü futbol oynayan sporcuların ($\bar{X}=48,19$), 0-3 yıl ($\bar{X}=40,56$), 3-6 yıl ($\bar{X}=40,83$) ve 6-9 yıl ($\bar{X}=40,55$) arası futbol oynayan sporculara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 3).

Kiper (8), bireyin kendi çıkarlarını koruması için kaygıya kapılmadan duygularını açıkça anlatabilmesi ve başkalarının haklarını kabul ederek, kendi hakkını kullanmasını sağlayan her davranışı atılganlık olarak tanımlamıştır. Atılganlıkta birey kendi haklarını, duygu ve düşüncelerini ifade ederken karşısındaki kişinin hakkını göz ardı etmemektedir. Sporunun, oyun kuralları içerisinde fiziksel gücünü kullanması atılganlık olarak değerlendirilir, kurallara uygun bir yumrukla rakibini yere indiren boksör saldırgan olarak değil atılgan olarak değerlendirilmektedir. Bu sonuçlara göre, uzun süre futbol oynayan sporcuların yılların geçmesine paralel olarak deneyimlerinin arttığını, hangi durumun saldırganlık hangi durumun hakkını koruma olduğunu daha iyi analiz edebildiklerini, hem kendi hakkını hem de

rakibinin hakkını müsabaka kuralları çerçevesinde korumayı bildiklerini söyleyebiliriz.

Futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının oynadıkları mevkilere göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; kaleci, defans, orta saha ve forvet oynayan futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 4).

Futbolcuların farklı mevkilerde oynamalarının saldırganlık düzeyleri üzerinde bir farklılık yaratmadığını, saldırganlıkla ilgili duygu durumunun yaşanması halinde farklı mevkilerde oynayan futbolcuların, sergileyecekleri tutum ve yaklaşımların birbirlerine benzerlik gösterebileceğini söyleyebiliriz.

Futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan futbolcuların, saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 5).

Bu sonuca göre, futbolcuların farklı eğitim seviyelerinde olmalarının saldırganlık düzeylerine bir etkisinin olmadığını söyleyebiliriz. Futbolcular için durum böyle iken bu sporun olmazsa olmazlarından biri olan seyircileri için durumun daha farklı olduğu, yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Çağlayan (13) tarafından yapılan çalışmada, takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu ve taraftarın yetersiz eğitimlerinin, futbol taraftarlarını şiddete yönelten faktörlerin başında geldiği bulunmuştur. Ayrıca, seyircilerin eğitim durumlarının yükselmesine paralel olarak "galip gelmek için her yolun mubah olmadığını" düşünenlerin sayısında da artış olduğu gözlemlenmiştir.

Doğan ve Morali (14) ile Kurtiç (15)'in yapmış olduğu çalışmalarda da seyircilerin öğrenim durumları ile saldırganlık eğilimleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre ortaya çıkan genel tanı seyircilerin öğrenim düzeylerinin artmasına paralel olarak saldırganlık eğilimlerinin azalacağı yönündedir. Yapmış olduğumuz çalışmada, futbolun başrol oyuncusu olan futbolcuların eğitim seviyelerine göre saldırganlık düzeylerinde bir farklılaşma olmadığı yönünde iken, diğer araştırmacıların yardımcı oyuncu olan seyirciler üzerinde yaptıkları çalışmalarda eğitim seviyesinin saldırganlığa yönelmede önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. İlgili birimler, bu spora bağlı olarak ortaya çıkan saldırganlık yaklaşımlarını önlemede bu sonuçları göz önünde bulundurmalarıdır.

Futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının ailelerinin gelir düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının

incelenmesinde; aileleri 400 TL ve aşağısı, 401-600 TL, 601-900 TL, 901-1200 TL ve 1201 TL ve üstü gelire sahip olan futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 6).

Bu sonuçlara göre, futbolcuların saldırganlık düzeyleri üzerinde ailelerinin gelir düzeylerinin bir etkisinin olmadığını söyleyebiliriz.

Erşan ve Doğan (12) tarafından Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, gelir düzeyi düşük, orta ve yüksek olan öğrencilerin saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında ki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tiryaki (16) tarafından spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, gelir düzeyi göz önüne alınarak yapılan tüm karşılaştırmalarda bireylerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya konmuştur. Araştırmacıların buldukları bu sonuçlar, elde edilen çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Bu sonuçlara göre, uzun süre futbol oynayan sporcuların yılların geçmesine paralel olarak deneyimlerinin arttığını, hangi durumun saldırganlık hangi durumun hakkını koruma olduğunu daha iyi analiz edebildiklerini, hem kendi hakkını hem de rakibinin hakkını müsabaka kuralları çerçevesinde korumayı bildiklerini;

Ayrıca, amatör futbolcuların yaşlarının, oynadıkları mevkilerinin, eğitim düzeylerinin ve ailelerinin gelir seviyelerinin saldırganlık düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığını söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

1. Kaufmann H. *Agression and Altruism*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1970.
2. Peter G, Beyer E. Saldırganlık (Çev. Z. Kılıç). *Spor Ekin Dergisi*, 1997; 1(2): 36-37.
3. Baron RA, Richardson DR. *Human Agression*. New York: Plenum Pres, 1994.
4. Tiryaki Ş. *Spor Psikolojisi*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi, 2000.
5. Özmen H. *Futbol, Holiganizm ve Medya*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, 2000.
6. Türkmen, H. N. *Çağımızda Bacasız Sanayi: Futbol*. İstanbul: TFF Yayınları, 1998.
7. Güner BÇ. *Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi Sağlık

Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, 2006.

8. Kiper İ. *Saldırganlık Türlerinin Çeşitli Ekonomik, Sosyal ve Akademik Değişkenlerle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, 1984.
9. Dervent F. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, 2007.
10. Tutkun E, Güner B. Ç, Ağaoglu S. A. Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. 9. *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*. Muğla Üniversitesi: Muğla. 3-5 Kasım 2006: 1068-1072.
11. Aktaş Z, Çobanoğlu G, Yazıcılar İ. Profesyonel erkek basketbolcuların saldırganlık düzeyleri ile maç başarıları arasındaki ilişkinin araştırılması. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2004; II (3): 127-134.
12. Erşan E, Doğan O. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde atılganlık ve saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. 7. *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*: Antalya-Kemer: Mirage Park Resort. Ekim 2002: 241, 27-29.
13. Çağlayan H. S. *Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik Kültürel Yapısının Şiddet Eğilimindeki Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2003.
14. Doğan B, Morali S. Futbolda seyirci taşkınlıkları ve bunun altında yatan psikososyal nedenler. *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1999; 6: 12-15.
15. Kurtiç N. *Futbol Seyircisini Saldırganlığa İten Psiko-Sosyal Nedenler (Sakarya İl Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, 2006.
16. Tiryaki S. *Spor Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi (Takım ve Bireysel Sporlar Açısından Bir İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.